

Akademia WSB

Dąbrowa Górnicza, Cieszyn, Olkusz, Żywiec, Kraków

Wydział Nauk Stosowanych

mgr Patryk Błasik

**DOSKONALENIE DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH
PROWADZONYCH PRZEZ POLICJĘ NA RZECZ
BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO**

Autoreferat pracy doktorskiej napisanej pod kierunkiem:

dra hab. Roberta Sochy, prof. AWSB

Dąbrowa Górnicza 2023

Spis treści

1. Przesłanki wyboru tematu pracy.....	3
2. Cele pracy i hipotezy badawcze	5
3. Przebieg badań i struktura pracy.....	9
4. Wyniki badań w kontekście hipotez badawczych	12
5. Wnioski z badań.....	14
6. Kierunki dalszych badań.....	16
7. Wartość dodana pracy.....	16
8. Plan pracy	17

1. Przesłanki wyboru tematu pracy

Stan pewności, braku zagrożenia, wolność od niepokoju to czynniki, które są podstawą funkcjonowania każdej jednostki, ale także całych grup społecznych oraz państwa jako instytucji oraz stanowią składniki współczesnego pojęcia bezpieczeństwa. Ciężko nie zgodzić się faktem, iż jeden termin „bezpieczeństwo” odpowiada za tak wiele zróżnicowanych obszarów życia człowieka, a wpływ na jego postrzeganie mają wielorakie doświadczenia życiowe, warunki przyrodnicze czy geograficzne. Dla jednych bezpieczeństwo może oznaczać brak zagrożeń fizycznych, zaś drudzy mogą łączyć je ze stabilizacją materialną bądź ochroną zdrowia. Zadaniem każdego państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom, a jednym z jego rodzajów jest bezpieczeństwo społeczne.

Pomimo faktu, iż w literaturze przedmiotu pojęcie bezpieczeństwa społecznego definiowane jest wielowymiarowo, cechy wspólne sprowadzają się do wniosku, iż należy je rozumieć jako zdolność do zapewnienia ochrony egzystencji człowieka oraz zaspokajania potrzeb indywidualnych jednostek i umiejętność przeciwstawienia się zagrożeniom wewnętrznym w obszarze społecznym. Istnieje wiele zagrożeń, które mogą negatywnie wpłynąć na poczucie bezpieczeństwa społecznego. Do typowych zagrożeń możemy zaliczyć: ubóstwo, wykluczenie społeczne, przestępczość, przejawy demoralizacji wśród nieletnich, patologie społeczne i inne. Jedną z instytucji powołaną w państwie i odpowiedzialną za zapewnienie bezpieczeństwa społecznego jest Policja, której celem, oprócz ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego, jest również inicjonowanie i organizowanie działań skoncentrowanych na zapobieganiu popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz występowaniu zjawisk kryminogennych.

Dokonany przez autora wybór tematu - „Doskonalenie działań profilaktycznych prowadzonych przez Policję na rzecz bezpieczeństwa społecznego” - został podyktowany ujawnioną luką naukową w tym obszarze. Należy podkreślić, że istnieje znaczna ilość publikacji naukowych odnoszących się do funkcjonowania Policji w państwie, niemniej jednak autor dostrzegł brak opracowania, które wskazywałoby kierunki zmian organizacyjno-prawnych na rzecz doskonalenia funkcjonujących już rozwiązań w zakresie działalności profilaktycznej Policji na rzecz bezpieczeństwa społecznego.

W epicentrum zainteresowania dysertacji znalazło się bezpieczeństwo społeczne ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń społecznych, które stanowią determinantę do podejmowania działań zapobiegawczych przez Policję. Wśród tych zagrożeń znajdują się m.in. wszelkiego rodzaju patologie społeczne takie, jak uzależnienia, przemoc, demoralizacja nieletnich czy handel ludźmi.

Kontekst o charakterze praktycznym, towarzyszący wyborowi tematu, dotyczy części badawczej dysertacji, gdzie pozyskany materiał empiryczny, stanowiący efekt przeprowadzonych badań ankietowych, analizy dokumentów oraz wiedzy i doświadczenia autora - wynikających ze specyfiki wykonywanego zawodu - umożliwił sformułowanie stosownych wniosków w zakresie omawianej tematyki.

Policja, jako umundurowana i uzbrojona formacja, służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego, co wynika z ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹, stanowi również podmiot odgrywający dużą rolę w kształtowaniu bezpieczeństwa społecznego. Zadanie to realizowane jest poprzez inicjonowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganiu popełniania przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym. Jednym z elementów zapewnienia bezpieczeństwa społecznego jest profilaktyka społeczna, rozumiana jako „zorganizowana działalność zbiorowa, której celem jest niedopuszczenie do powstania zjawisk szkodliwych dla funkcjonowania społeczeństwa, a jeżeli już wystąpią to łagodzenie ich przebiegu oraz ich eliminowanie (bądź ograniczanie)”².

Liczne badania naukowe wskazują, że zapobieganie przestępczości, wykroczeniom i zjawiskom kryminogennym, powinno stać się jednym z głównych celów i funkcji Policji. Etos prewencyjny winien leżeć u podstaw tego, czym zajmuje się Policja. Należy jednak mieć na uwadze, że zapobieganie niepożądanym zjawiskom kryminogennym jest nie tylko jednym z zadań Policji, ale również obowiązkiem organów rządowych, samorządowych, instytucji sektora prywatnego, organizacji społecznych i wolontariatu.

¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1997 roku *o Policji* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1882 z późn. zm.), art. 1.

² J. Gierszewski, *Organizacja systemu bezpieczeństwa społecznego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013 r., s. 180.

Zapobieganie oraz przeciwdziałanie stanowią rozwiązanie bardziej efektywne i pożądane, aniżeli przysłowiowe stosowanie kar, jako element naprawy sytuacji. Skuteczne działania profilaktyczne ograniczają ewentualne szkody popełnianych przestępstw, zarówno dla ofiar, jak i całego społeczeństwa. Przykładem mogą być tutaj koszty ponoszone przez państwo w trakcie procesu karnego i dalszej resocjalizacji. Dlatego właściwa realizacja zadań Policji w tym zakresie pozwoli na przeciwdziałanie oraz zapobieganie powyższemu zjawiskom, co wpłynie na podniesienie poziomu poczucia bezpieczeństwa wśród społeczeństwa.

2. Cele i hipotezy badawcze

Cele i problem badawczy

Elementem procesu badawczego jest określenie przedmiotu badań, będącego „zbiorem faktów (zdarzeń), procesów i zjawisk zachodzących w sferze bezpieczeństwa w jego różnych wymiarach przedmiotowych i między innymi, rozpatrywanych w stosunku do różnych podmiotów, z punktu widzenia których analizujemy bezpieczeństwo, przy uwzględnieniu wpływu warunków środowiskowych”³. Przedmiotem badań są także, jak określił Albert Wojciech Maszke, „wszelkie obiekty, rzeczy oraz zjawiska i procesy, którym one podlegają i w odniesieniu do których formułowane są pytania badawcze. Jest to zatem zagadnienie związane z tematem pracy, które wynika z treści pracy bądź innymi słowy stanowi zadanie, które autor ma do wykonania.”⁴.

Przedmiotem badań w niniejszej pracy są działania profilaktyczne Policji, prowadzone na rzecz bezpieczeństwa społecznego. Uwaga badawcza poświęcona została zatem zapobieganiu zagrożeniom społecznym, poprzez działalność profilaktyczną, prowadzoną przez Policję.

Celem badań jest „poznanie prawdy, czyli ujawnienie stosunkowo obiektywnego stanu rzeczy i to bez względu na przykre następstwa, jakie może on spowodować w życiu. Chodzi tu zarówno o poszukiwanie prawdy, jak i jej opisywanie”⁵.

³M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badań problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Akademia Podlaska, Siedlce 2009, s. 48.

⁴A.W. Maszke, *Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 44.

⁵M. Łobocki, *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 1999, s. 23.

Celem poznawczym niniejszej dysertacji była eksplanacja i diagnoza organizacji działania Policji w obszarze prowadzonych działań profilaktycznych. W efekcie poznania uwarunkowań funkcjonowania komórek Policji, zajmujących się profilaktyką społeczną i oceny ich działania oraz przygotowania do działania, nastąpiła identyfikacja słabych stron, co do których zasadne było wnioskowanie, wskazujące obszary zmian oraz określenie mocnych stron. Stąd też, za cel użyteczny przyjęto w pracy określenie kierunków doskonalenia rozwiązań organizacyjno-prawnych w zakresie działań profilaktycznych, prowadzonych przez Policję, na rzecz bezpieczeństwa społecznego w aspekcie doskonalenia sprawności działania. Cele szczegółowe pracy wynikają z celu głównego i jemu też zostały podporządkowane. Wyróżniono cztery cele szczegółowe:

- przedstawienie istoty bezpieczeństwa społecznego i jego związku z działalnością profilaktyczną Policji,
- zaprezentowanie obecnych rozwiązań organizacyjno-prawnych, obejmujących obszar działalności profilaktycznej Policji,
- wskazanie płaszczyzn wymagających doskonalenia oraz zmian w ramach działań profilaktycznych Policji,
- omówienie czynników wpływających na skuteczność działań profilaktycznych, prowadzonych przez Policję.

Kolejnym etapem podjętych badań było określenie problemu badawczego, który w literaturze przedmiotu rozumiany jest jako „stan subiektywnego odzwierciedlenia niedostatków w danej dyscyplinie (specjalności) naukowej”⁶. Określeniem problemu badawczego „powinno być pewne bardzo istotne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć podjęte badanie. Problem badawczy jako podstawowy składnik każdego liczącego się badania, jest komponentem złożonym, dlatego do jego wyjaśnienia potrzebne są pytania szczegółowe. Ich sformułowanie ułatwia analizę całego zagadnienia, pomaga w rozplanowaniu badań, sprzyja lepszemu doborowi narzędzi badawczych, chroni badacza przed pominięciem ważnych aspektów badanego problemu bądź wejścia w obszary luźno związane z przedmiotem badań. Formułujemy go po to, aby w trakcie badań uzyskać na nie w miarę wyczerpujące odpowiedzi”⁷.

⁶ J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Diecezji IV Iplińskiej „BERNARDIUM”, Gdynia 2002, s. 44.

⁷ M. Krajewski, *O metodologii badań i zasadach pisarstwa naukowego*, Wydawnictwo Naukowe Novum, Płock 2020, s. 59

W oparciu o wyniki badań wstępnych, sformułowano problem ogólny i problemy szczegółowe. Problem ogólny sprowadza się do pytania o następującej treści: *W jakim kierunku powinny zmierzać zmiany organizacyjno-prawne na rzecz doskonalenia funkcjonujących rozwiązań w zakresie działalności profilaktycznej Policji na rzecz bezpieczeństwa społecznego?*

W celu doprecyzowania procesu badań, wyodrębniono problemy szczegółowe:

1. Jakie czynniki wpływają na skuteczność działań profilaktycznych prowadzonych przez Policję?
2. Jakie zagrożenia determinują organizację profilaktyki społecznej prowadzonej przez Policję?
3. W jaki sposób Policja organizuje i prowadzi działania profilaktyczne?
4. Jakie występują potrzeby w zakresie przygotowania policjantów do prowadzenia działań profilaktycznych?

Takie sformułowanie ogólnego problemu badawczego i problemów szczegółowych, pozwoliło na zbadanie tych obszarów wiedzy, których poznanie było niezbędne do przedstawienia kierunków doskonalenia obecnie funkcjonujących rozwiązań.

Hipotezy badawcze

Nomenklatura badań naukowych hipotezą nazywa „prawdopodobne założenie, którego zgodność lub niezgodność z rzeczywistością powinna być dowiedziona w trakcie prowadzonych czynności badawczych”⁸.

Tadeusz Kotarbiński pod pojęciem hipotezy określa „takie przypuszczenia odnoszące się do zachodzenia zjawisk lub zależności między nimi, które pozwalają wyjaśnić jakikolwiek niewytłumaczony zespół faktów, będących problemem”⁹.

Zdobyta wiedza i rezultaty wstępnych badań problemu pozwoliły na sformułowanie następującej hipotezy badawczej:

Istotnym elementem budowania dobrych relacji ze społeczeństwem oraz przeciwdziałania przestępstwom, zjawiskom kryminogennym oraz patologiom społecznym, jest prowadzenie przez Policję działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa społecznego. Jeżeli zatem przygotowanie policjantów,

⁸ B. Wiśniewski, *Praktyczne aspekty badań bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, s. 114.

⁹ T. Kotarbiński, *Dzieła wszystkie. Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 1990, s. 35.

odpowiedzialnych za prowadzenie działań profilaktycznych, będzie realizowane w oparciu o jednolity program szkoleniowy, uwzględniający wnioski z doświadczeń krajowych i międzynarodowych oraz nastąpi ujednoczenie policyjnych struktur, realizujących zadania w tym obszarze, wówczas nastąpi wzrost skuteczności prowadzonych przez Policję działań profilaktycznych, co wpłynie na wzrost bezpiecznych zachowań wśród społeczeństwa.

Zweryfikowanie hipotezy badawczej było możliwe poprzez zweryfikowanie następujących, szczegółowych hipotez badawczych:

1. Na skuteczność profilaktyki społecznej wpływa rozpoznanie potrzeb odbiorców działań profilaktycznych, właściwy dobór metod prowadzenia działań oraz przygotowanie merytoryczne i metodyczne osób realizujących przedsięwzięcia w tym zakresie.
2. Zmiany pokoleniowe, jak i cywilizacyjne, mają wpływ na potrzebę prowadzenia działań profilaktycznych w różnych obszarach ludzkiej aktywności. Stąd też do zagrożeń, które determinują organizację prowadzenia przez Policję profilaktyki społecznej, należy zaliczyć, m.in.: przestępczość, przejawy demoralizacji oraz patologie społeczne.
3. Metody policyjnej działalności profilaktycznej sprowadzają się do opracowywania programów profilaktycznych, realizacji kampanii i akcji profilaktycznych, w ramach, których są prowadzone prelekcje i pogadanki. Ponadto funkcjonariusze Policji coraz częściej uczestniczą w debatach społecznych. Każda z metod różni się sposobem postępowania, co wpływa na skuteczność prowadzonych działań.
4. Konieczne jest ujednoczenie struktur zajmujących się profilaktyką społeczną. Obecnie stanowiska różnią się zarówno pod względem nazwy, grup zaszerogowania, jak i zadań przewidzianych w kartach pracy na danym stanowisku. Niezbędna jest również zmiana programu szkolenia policjantów zajmujących się profilaktyką społeczną, m.in. poprzez uzupełnienie treści o zjawiska kryminogenne i patologie społeczne. Ponadto, należy wyposażyć policjantów w umiejętności w zakresie metodyki prowadzenia zajęć.

3. Przebieg badań i struktura pracy

Sporządzenie omawianej pracy naukowej poprzedzone zostało zgromadzeniem i przeanalizowaniem literatury przedmiotu badań oraz zaplanowaniem procesu badawczego, będącego „układem występujących kolejno czynności realizowanych przez określone podmioty, zmierzającym do określonego celu poznawczego”¹⁰.

Zaplanowany proces badawczy w dysertacji opierał się na trzech głównych fazach, tj. fazy koncepcyjnej, wykonawczej oraz końcowej, w ramach, których podejmowane były wybrane przedsięwzięcia. Przejście przez każdy etap, z zachowaniem należytej staranności i wnikliwości, przełożyło się na uzyskanie wyników rzetelnych, mających przełożenie na rzeczywistość i sytuacje praktyczne.

Tabela 1. Fazy i przedsięwzięcia procesu badawczego

L.p.	Fazy procesu badawczego	Podjęte przedsięwzięcia
1.	Faza koncepcyjna (konceptualizacji badań)	- uzyskanie opinii odbiorców działań profilaktycznych prowadzonych przez Policję,- zgromadzenie i studiowanie dostępnej literatury,- pogłębianie wiedzy autora,- wytyczne promotora,- wyznaczenie celów badań,- określenie problemu ogólnego i problemów szczegółowych,- postawienie głównej hipotezy badawczej i hipotez szczegółowych,- wybór metod, technik oraz narzędzi badawczych,- przygotowanie narzędzia badawczego w postaci arkusza wywiadu eksperckiego oraz ankiety,- wyznaczenie dokumentów źródłowych, które zostaną poddane analizie,- określenie kryteriów doboru próby badawczej oraz zakresu terytorialnego i czasu badań.
2.	Faza wykonawcza (realizacji badań)	- przeprowadzenie badań dokumentów źródłowych.- przeprowadzenie badań jakościowych.
3.	Faza końcowa (finalizacji badań)	- weryfikacja zebranego materiału badawczego,- analiza materiału badawczego,- weryfikacja hipotez,

¹⁰ B. Szulc, *Proces badań w naukach o obronności*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014, s. 44.

		- określenie proponowanych zmian na rzecz doskonalenia istniejących rozwiązań, - przedstawienie i opis wyników badań, którego efektem jest dysertacja.

Zródło: opracowanie własne (por. M. Cieślarczyk, *Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2005, s. 22-23.)

Pierwsza faza badań opierała się na poznaniu opinii odbiorców działań profilaktycznych, prowadzonych przez Policję oraz na zwiększeniu dotychczasowej wiedzy autora na temat rozwiązań organizacyjno-prawnych, dotyczących profilaktyki społecznej w Policji. Na tym etapie badania, główne źródło poznawcze stanowiły ustne opinie uczniów szkół ponadpodstawowych, którzy brali udział w spotkaniach profilaktycznych z policjantami. Kolejnym ważnym elementem tego etapu było przestudiowanie ogólnodostępnej literatury o przedmiotowym zakresie, jak również uwagi i wytyczne promotora. Dzięki pozyskanej w ten sposób wiedzy, autor miał możliwość kontynuacji procesu badań i wyznaczenia celów badań, problemu głównego, przedmiotu badań oraz narzędzi i metod badawczych. W efekcie pozwoliło to również na określenie hipotezy oraz określenie proponowanego tytułu i układu rozprawy. Skutkiem przeprowadzonych działań w pierwszej fazie było opracowanie koncepcji badań. W fazie wykonawczej procesu badawczego, autor rozpoczął badania m.in. opinii wśród ekspertów oraz funkcjonariuszy wykonujących na co dzień zadania z zakresu tematu niniejszej dysertacji. Narzędziem badawczym, które zastosowano w trakcie realizacji badań na poziomie komend miejskich, powiatowych oraz rejonowych było wykorzystanie formularza ankiety interaktywnej, która składała się z 27 pytań. Wybór tej formy uzasadniony był panującymi w tym okresie obostrzeniami, ogłoszonymi ze względu na pandemię COVID-19. W przypadku podjętych badań wśród policjantów na poziomie komend wojewódzkich Policji, zastosowano kwestionariusz wywiadu eksperckiego. Zgodnie z założeniem badawczym, wielkość próby badawczej określona została na poziomie 160 policjantów: po jednej osobie z 10 wybranych losowo jednostek Policji z każdego województwa w odniesieniu do komend miejskich, powiatowych i rejonowych oraz po jednym funkcjonariuszu z każdej jednostki organizacyjnej na prawach komendy wojewódzkiej Policji, co dało łącznie 17 policjantów. Łączna wielkość próby badawczej wynosić miała zatem 177 policjantów. Kwestionariusz ankiety wypełniło 123 funkcjonariuszy, zaś kwestionariusz wywiadu eksperckiego 17 policjantów. Fazę końcową stanowiła weryfikacja zebranego materiału badawczego

oraz jego analiza. Kluczowym działaniem na tym etapie było opracowanie i przedstawienie uzyskanych wyników badań, które ostatecznie pozwoliły na wskazanie proponowanych zmian na rzecz doskonalenia funkcjonujących już rozwiązań.

Struktura dysertacji wynika z rezultatów poczynionych badań i składa się z wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. Wstęp pracy zawiera uzasadnienie wyboru tematu, przedmiotowy stan badań, analizę literatury i źródeł oraz strukturę pracy.

Rozdział pierwszy pt. „Metodologia badań”, przedstawia założenia metodologiczne, wykorzystane do opracowania niniejszej rozprawy doktorskiej. Określone zostały w nim cele główne i szczegółowe, problemy oraz hipotezy badawcze. Rozdział ten zawiera również informacje na temat procesu badawczego oraz użytych metod i zastosowanych technik badawczych.

Rozdział drugi, „Uwarunkowania prowadzenia działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa społecznego”, obejmuje analizę pojęć związanych z bezpieczeństwem, typologią bezpieczeństwa, bezpieczeństwem społecznym, profilaktyką społeczną i prewencją kryminalną. Miejsce znalazły tutaj informacje na temat celów, typów profilaktyki społecznej oraz form jej prowadzenia. Ważną rolę, w niniejszej części pracy, stanowią uzyskane wyniki badań oraz przeanalizowane zasady skuteczności prowadzenia działań profilaktycznych.

Rozdział trzeci pn. „Przedmiot prowadzonych działań profilaktycznych przez Policję”, określa analizę zakresu przedmiotowego profilaktycznych działań Policji, wynikającą z aktów normatywnych, jak i innych badanych dokumentów. Rozdział zawiera również rezultaty przeprowadzonych badań wśród funkcjonariuszy Policji i stanowi materiał porównawczy teorii z praktyką.

Rozdział czwarty, zatytułowany „Policja jako podmiot działalności profilaktycznej”, poświęcony został analizie Policji, jako instytucji będącej podmiotem prowadzącym działalność profilaktyczną. W tej części dysertacji dokonano analizy obowiązujących podstaw prawnych prowadzenia działań profilaktycznych przez Policję, jej pozycji w krajowych programach profilaktycznych oraz organizacji działania. Dopełnieniem rozdziału było przedstawienie organizacji tego typu działalności na arenie międzynarodowej.

Rozdział ostatni, piąty pt. „Obszary wymagające usprawnienia policyjnych działań profilaktycznych”, zawiera wnioski wynikające z poczynionych badań empirycznych i wskazuje kierunki zmian oraz doskonalenia funkcjonujących rozwiązań organizacyjno-prawnych i praktycznych w zakresie działalności profilaktycznej Policji.

Zwieńczenie rozprawy stanowi podsumowanie rozważanej problematyki oraz obejmuje wnioski zawarte w poprzednich rozdziałach. W zakończeniu znajdują się również propozycje, w przedmiocie obszarów wymagających zmian, na rzecz doskonalenia działalności profilaktycznej Policji i jej wpływu na bezpieczeństwo społeczne. Co więcej, konstatacje, osiągnięte w toku przeprowadzenia szczegółowego procesu badawczego, ujęte zostały w tejże części pracy.

Dysertację zamyka bibliografia, zawierająca zbiór literatury, stanowiącej bazę do opracowania niniejszej pracy, spis wykresów, obrazów oraz tabel. Do pracy dołączone zostały także arkusze służące do przeprowadzenia badań sondażowych i wywiadu eksperckiego oraz streszczenie pracy w języku polskim i angielskim.

4. Wyniki badań w kontekście hipotez badawczych

W wyniku przeprowadzonych badań przy wykorzystaniu wyżej opisanych metod i technik badawczych autor dokonał pozytywnej weryfikacji szczegółowych hipotez badawczych, co z kolei wpłynęło na pomyślną weryfikację głównej hipotezy badawczej.

W aspekcie pierwszej szczegółowej hipotezy badawczej potwierdzono, że skuteczność profilaktyki społecznej zależy od rozpoznania potrzeb odbiorców działań profilaktycznych, właściwy dobór metod prowadzenia działań oraz przygotowanie merytoryczne i metodyczne osób realizujących przedsięwzięcia w tym zakresie. Jak wynika z pozyskanego materiału empirycznego do czynników decydujących o skuteczności prowadzonych działań profilaktycznych przez Policję, odpowiadać będą pewne zasady skoncentrowane wokół sześciu imperatyw: diagnozy, odpowiedniego przygotowania, przekonania, dostosowania, powtarzania oraz ewaluacji i monitorowania. Zgromadzone wyniki badań wskazują, że istotne luki w działalności profilaktycznej Policji występują w obszarze: przygotowania, dostosowania, powtarzania oraz ewaluacji i monitorowania prowadzonych działań profilaktycznych.

Uzyskane wyniki badań pozwoliły również na potwierdzenie drugiej hipotezy, wykazując na zależność pomiędzy zmianami pokoleniowymi, jak i cywilizacyjnymi, które mają wpływ na potrzebę prowadzenia działań profilaktycznych w różnych obszarach ludzkiej aktywności. W ramach tej hipotezy szczegółowej potwierdzono, że do obszarów prowadzenia przez Policję profilaktyki społecznej, należy zaliczyć, m.in.: przestępczość, przejawy demoralizacji oraz patologie społeczne. Zebrane dane pozwoliły

na wskazanie obecnie priorytetowych obszarów działalności profilaktycznej Policji (cyberprzestępczość, uzależnienia, przemoc) oraz tych, w których policjanci wykonujący zadania czują się najlepiej.

Zweryfikowana pozytywnie i uznana za prawdziwą została także trzecia szczegółowa hipoteza badawcza, według której do metod policyjnej działalności profilaktycznej prowadzą się organizacja debat społecznych, opracowywania programów profilaktycznych, realizacja kampanii i akcji profilaktycznych, w ramach których organizowane są prelekcje, pogadanki, warsztaty, konkursy, turnieje sportowe etc. Jak wykazały przeprowadzone badania zarówno wybór metod, jak i form prowadzenia działalności profilaktycznej, znacząco wpływa na ich skuteczność. Z pozyskanego materiału badawczego wynika, że policyjne działania opierają się współcześnie na cyklach prelekcji, które stanowią jedną z najmniej skutecznych form działań profilaktycznych. Od kilku lat widoczny jest również spadek prowadzonych programów profilaktycznych, w których wykorzystywane są różnorodne formy oddziaływania na adresatów, które w znaczący sposób wpływają na większą skuteczność podjętych działań na rzecz bezpieczeństwa społecznego.

Uzyskane, m.in. w drodze wywiadu z ekspertami i arkusza ankiety wśród policjantów wyniki badań pozwalają na uznanie i pozytywne zweryfikowanie czwartej hipotezy badawczej, gdyż konieczne jest ujednoczenie struktur zajmujących się profilaktyką społeczną w szczególności pod względem nazwy, grup zaszeregowania, jak i zadań przewidzianych na danym stanowisku. Niezbędna jest również zmiana programu szkolenia policjantów zajmujących się profilaktyką społeczną, m.in. poprzez uzupełnienie treści o tematy dotyczące obszarów, w których Policja prowadzi działania profilaktyczne z ich teoretyczną analizą. Ponadto jak wskazują wyniki badań, należy wyposażyć policjantów w umiejętności w zakresie metodyki prowadzenia zajęć, poprzez zwiększenie liczby doskonalenia zawodowego oraz zmianę sposobu doboru na stanowiska profilaktyków społecznych.

Podsumowując:

- H1 została zweryfikowana pozytywnie i uznana za prawdziwą – wykazano, że na skuteczność profilaktyki społecznej wpływają m.in. odpowiednia diagnoza, dobór metod prowadzenia działań oraz przygotowanie metodyczne i merytoryczne osób realizujących przedsięwzięcia;

- H2 została zweryfikowana pozytywnie i uznana za prawdziwą – wskazano, że na obszary zagrożeń mają wpływ zmiany pokoleniowe i cywilizacyjne a głównymi obszarami zagrożeń, które obecnie determinują Policję do prowadzenia profilaktyki społecznej, są przestępczość, przejawy demoralizacji oraz patologie społeczne;
- H3 została zweryfikowana pozytywnie i uznana za prawdziwą – wykazano, że obecne metody policyjnej działalności profilaktycznej sprowadzają się do opracowywania programów, kampanii i akcji profilaktycznych, w ramach których najczęstszą metodą prowadzenia działań są prelekcje i pogadanki. Wskazano również na istotność prowadzenia debat społecznych przez Policję i wykazano najbardziej skuteczne formy prowadzenia działalności profilaktycznej;
- H4 została zweryfikowana pozytywnie i uznana za prawdziwą – wskazano konieczność ujednoczenia struktur zajmujących się profilaktyką społeczną w Policji w tym uregulowania kwestii zadań oraz nazw w formie wewnętrznego aktu prawnego. Wskazano również na konieczność zmian programu szkolenia policjantów zajmujących się profilaktyką społeczną poprzez uzupełnienie treści o obecne obszary zagrożeń w tym zjawiska kryminogenne i patologie społeczne oraz treści mające na celu wyposażenie policjantów w umiejętności dotyczące metodyki prowadzenia zajęć.

5. Wnioski z badań

Przeprowadzone na potrzeby niniejszej dysertacji badania naukowe, których celem było wskazanie kierunków doskonalenia rozwiązań organizacyjno-prawnych w zakresie działań profilaktycznych prowadzonych przez Policję na rzecz bezpieczeństwa społecznego, pozwoliły na wskazanie następujących kierunków doskonalenia:

- stworzenie i wprowadzenie aktu normatywnego w postaci zarządzenia Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów zadań o charakterze profilaktycznym, które pozwoli uregulować zasady, metody, formy, zadania, struktury organizacyjne oraz sposoby dokumentowania prowadzonych działań profilaktycznych przez Policję,
- uregulowanie zasad finansowania policyjnej działalności profilaktycznej poprzez stworzenie odpowiedniej pozycji w corocznym budżecie Policji,

- utworzenie w każdej jednostce organizacyjnej Policji szczebla powiatowego, miejskiego lub rejonowego struktur w formie zespołów ds. profilaktyki społecznej, składających się z 2-3 policjantów, w zależności od wielkości jednostki,
- wzbogacenie programu kursu specjalistycznego z zakresu profilaktyki społecznej prowadzonego przez szkoły policji o temat dotyczący obszarów, w których Policja prowadzi działania profilaktyczne z ich teoretyczną analizą,
- zwiększenie liczby doskonalenia zawodowego przeznaczanego dla funkcjonariuszy realizujących zadania z zakresu profilaktyki społecznej,
- zmiana sposobu doboru na stanowiska profilaktyków społecznych, który opierałby się na przeprowadzeniu konkursu, tak jak ma to miejsce w przypadku kandydatów na dzielnicowego,
- odciążenie policjantów zajmujących się profilaktyką społeczną od innych zadań, które uniemożliwiają im pełne zaangażowanie i właściwą realizację zakładanych celów,
- wspieranie i zachęcanie policjantów do opracowywania i realizacji własnych programów profilaktycznych, które stanowią obecnie jedną z najskuteczniejszych form działań profilaktycznych,
- inwestycje w sprzęt służący do realizacji zadań z zakresu profilaktyki społecznej, taki jak przenośne komputery, rzutniki ekranu, oprogramowanie służące do prowadzenia działań w formie zdalnej i opracowywania materiałów profilaktycznych.

Niezrozumiałym pozostaje fakt, iż od 2015 roku nie dostrzeżono potrzeby wykorzystania wniosków osiągniętych w koncepcji działalności profilaktycznej Policji na lata 2015-2018 i stworzenia jednolitego aktu prawnego o charakterze wewnętrznym, który w sposób jasny i klarowny określałby zadania i obowiązki policjantów w tym obszarze. Mając na uwadze uzyskane wyniki, celem priorytetowym zmian organizacyjno-prawnych, na rzecz doskonalenia funkcjonujących już rozwiązań w zakresie działalności profilaktycznej Policji, jest stworzenie i wdrożenie w życie przepisów regulujących powyższą tematykę.

6. Kierunki dalszych badań

Jednym z rezultatów przeprowadzonych badań w opisywanej dysertacji było wykazanie spadku ilości tworzenia oraz realizacji przez policjantów autorskich programów profilaktycznych, czego skutkiem było ograniczanie się do prowadzenia profilaktyki społecznej przy pomocy mało skutecznych metod oddziaływania na odbiorców jak prelekcja czy pogadanka. W wyniku przeprowadzonych ankiet wśród policjantów za główne przyczyny tego stanu uznaje się m.in. zbyt dużą ilość zleczanych zadań niemających związku z działalnością profilaktyczną oraz zbyt dużą formalizację związaną z przygotowaniem programu. Nie ulega wątpliwości, że aby mówić o programie profilaktycznym musi spełniać on pewne standardy i wymogi formalne, lecz może to właśnie brak wiedzy i odpowiedniego szkolenia wpływa na niepewność policjantów i niechęć do angażowania się w tak rozbudowane formy prowadzenia działalności profilaktycznej. Wpływ na tę sytuację może mieć również fakt, iż obecnie praca profilaktyków społecznych nie została uregulowana żadnym aktem wewnętrznym Policji, co wprowadza chaos w nazewnictwie stanowisk, zakresu zadań funkcjonariuszy zajmujących się tym obszarem w komendach miejskich i powiatowych. Mając na uwadze powyższe bez jednoznacznej odpowiedzi, pozostaje pytanie: dlaczego w Policji następuje spadek prowadzonych programów profilaktycznych? Ważnym obszarem z punktu widzenia naukowego oraz doskonalenia działania będzie również podjęcie dalszych badań mających na celu weryfikację funkcjonowania rozwiązań dotyczących profilaktyki społecznej na przykładzie policji innych państw. Stąd też autor dostrzega konieczność prowadzenia dalszych badań naukowych w tym obszarze.

7. Wartość dodana pracy

Próżno szukać w dorobku naukowym opracowań wskazanego tematu dysertacji, który w sposób teoretyczno-pragmatyczny rozwiązywałby określone w pracy problemy badawcze. Co prawda można znaleźć publikacje dotyczące działalności profilaktycznej Policji, lecz żadna z nich nie przedstawia rozwiązań mających na celu doskonalenie policyjnych działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa społecznego. Autor podczas badań wskazał na luki występujące w organizacji działalności profilaktycznej Policji, a następnie na podstawie osiągniętych wniosków wskazał obszary wymagające doskonalenia.

Niniejsza rozprawa doktorska oparta na wynikach badań naukowych systematyzuje problematykę działalności profilaktycznej Policji oraz wskazuje obszary wymagające dalszego usprawnienia. Zmieniający się charakter współczesnych zagrożeń w szczególności związany z postępowaniem cywilizacyjnym powoduje, że działania profilaktyczne będą odgrywać kluczową rolę w przeciwdziałaniu oraz ograniczaniu przestępczości i zachowań dewiacyjnych. Taki stan rzeczy wpłynie na podniesienie poziomu bezpieczeństwa społecznego.

Opracowane przez autora wyniki badań naukowych mogą stanowić podstawę do wprowadzenia zmian organizacyjno-prawnych ukierunkowanych na usprawnienie i podniesienie skuteczności działań profilaktycznych w Policji.

8. Plan pracy

Spis treści

Wstęp

1. Założenia badawcze

- 1.1. Sytuacja problemowa
- 1.2. Cele badań i problemy badawcze
- 1.3. Hipoteza główna i hipotezy cząstkowe
- 1.4. Metody, techniki i narzędzia badawcze
- 1.5. Charakterystyka procesu badawczego

2. Uwarunkowania prowadzenia działań profilaktycznych na rzecz bezpieczeństwa społecznego

- 2.1. Współczesne rozumienie bezpieczeństwa
- 2.2. Typologia bezpieczeństwa
- 2.3. Zagrożenia bezpieczeństwa
- 2.4. Pojęcie oraz zagrożenia bezpieczeństwa społecznego
- 2.5. Profilaktyka społeczna a prewencja kryminalna
- 2.6. Typy i cele działań profilaktycznych
- 2.7. Rodzaje i formy działań profilaktycznych
- 2.8. Zasady skutecznej profilaktyki
- 2.9. Uogólnienia i wnioski

3. Przedmiot policyjnych działań profilaktycznych

- 3.1. Zakres przedmiotowy policyjnych działań profilaktycznych

3.2. Przesłępstwa i wykroczenia jako obszar działań profilaktycznych Policji

3.3. Czyny karalne i przejawy demoralizacji

3.4. Patologie społeczne

3.5. Uogólnienia i wnioski

4. Policja jako podmiot działań profilaktycznych

4.1. Policja – zadania, przeznaczenie, struktura

4.2. Prawno-organizacyjne uwarunkowania prowadzenia działań profilaktycznych Policji w Polsce

4.3. Pozycja Policji w programach krajowych na rzecz bezpieczeństwa

4.4. Organizacja działań profilaktycznych na przykładzie wybranych państw

4.5. Uogólnienia i wnioski

5. Obszary wymagające usprawnienia policyjnych działań profilaktycznych

5.1. Zmiany w regulacjach prawnych

5.2. Pragmatyka kadrowa

5.3. Organizacja szkolenia i doskonalenia zawodowego

5.4. Współdziałanie z innymi podmiotami

5.5. Uogólnienia i wnioski

Zakończenie

Bibliografia

Wykaz wykresów, tabel i rysunków

Załącznik 1

Załącznik 2

Streszczenie rozprawy w języku polskim

Streszczenie rozprawy w języku angielskim